

UDC (УДК) 342.157.9(477)
JEL Classification: K 10; K 23

Гурковський Мар'ян Петрович,
кандидат юридичних наук, доцент, проректор
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: pr_kzmz@lvduvs.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-4275-8576

Герман Олена Василівна,
кандидат юридичних наук,
секретар судового засідання
Восьмого апеляційного адміністративного суду
(Львів, Україна)
e-mail: GermanOlena2019@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3439-6659

КУРСАНТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИН

Анотація. На підставі аналізу чинного законодавства, застосовуючи системний метод дослідження правових явищ, розглянуто діяльність курсантів закладів освіти МВС України як суб'єктів державно-службових відносин. Досліджено теоретичні засади визначення суб'єкта державно-службових відносин, особливості правового статусу курсантів закладів освіти МВС та реалізацію правового статусу курсанта закладу освіти МВС України. Визначено специфіку функціонування курсантів, які навчаються в закладах освіти МВС України, у державно-службових, владних і освітніх відносинах, що зумовило їх класифікацію за такими підставами: залежно від режиму перебування, обсягу занять (які навчаються за очною формою; навчаються за заочною формою); залежно від характеру виконуваних функцій і наданих повноважень у співвідношенні з реалізованою спеціалізацією: поліцейський карного розшуку (правоохоронна діяльність); поліцейський органів дізнання, слідства (правове забезпечення досудового слідства); поліцейський служби дільничних офіцерів поліції, поліцейський офіцер громади (правоохоронна і адміністративна діяльність); поліцейський патрульної служби (адміністративна діяльність); залежно від положення курсанта в освітньому колективі (курсант, командир відділення, заступник командира взводу); залежно від рівня освоєної освітньої програми, форми навчання, режиму перебування у закладі освіти (курсант, слухач, ад'юнкт).

Ключові поняття: державно-службові відносини, поліцейський, курсант, заклад освіти МВС України, правовий статус.

Hurkovskyi Marian,
PhD (Law), Associate Professor, Vice-rector,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: pr_kzmz@lvduvs.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-4275-8576

Herman Olena,
PhD (Law),
Secretary of the Court Session,
Eighth Administrative Court of Appeal
(Lviv, Ukraine)
e-mail: GermanOlena2019@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3439-6659

CADETS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE AS SUBJECTS OF PUBLIC SERVICE RELATIONS

Abstract. Based on the analysis of current legislation, using a system method of studying legal phenomena, the activities of cadets of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as subjects

of public service relations are considered. Theoretical bases of definition of the subject of public service relations, features of the legal status of cadets of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs and implementation of the legal status of the cadet of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are investigated. The special features of the functioning of cadets studying in educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, in public service, government and educational relations, which led to their classification on the following grounds, are determined. They are: depending on the regime of stay, the form of studying (full-time; part-time); depending on the nature of the functions performed and the powers granted in relation to the implemented specialization: criminal investigation officer (law enforcement); police of bodies of inquiry, investigation (legal support of pre-trial investigation); police officer of district police officers, community police officer (law enforcement and administrative activities); police patrol service (administrative activities); depending on the position of the cadet in the educational team (cadet, commander, deputy commander); depending on the level of the mastered educational program, the form of education, the regime of stay in the educational institution (cadet, student, adjunct). It is noted that the optimization of cadet service in the educational institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is associated with the harmonization of elements of power, service and educational segment in the structure of administrative and legal status, so age requirements for candidates must be organically combined with other parameters, the possibility of purposeful and active functioning in the process of law enforcement, i.e. it is necessary to bring these components of the status in line.

Key concepts: public service relations, police officer, cadet, educational institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, legal status.

DOI 10.32518/2617-4162-2021-4-41-48

Вступ

Правовий статус поліцейських-курсантів, які навчаються в закладах освіти МВС України, володіє особливим змістом, що дає можливість розглядати цих суб'єктів як учасників відносин, що існують у трьох підсистемах юридико-соціальних зв'язків. Курсанти під час навчання є суб'єктами державно-службових відносин, учасниками відносин у сфері освіти, здатні виступати особами, наділеними деякими правоохоронними повноваженнями. Правовий статус курсантів об'єднує різні елементи, співвідношення яких часто призводить до правових колізій і дозволяє заявити про прогалини у службовому законодавстві, що негативно впливає і на освітній процес. У теорії адміністративного права та в законодавстві не вироблено єдиного підходу до характеристики змісту правового статусу цієї категорії поліцейських. Сукупність наведених аргументів зумовлює необхідність проведення дослідження, спрямованого на пошук шляхів усунення зазначених правових проблем.

Досліджувана проблематика державно-службових відносин як адміністративно-правового інституту представлена широким спектром наукових публікацій відомих учених і практиків: В. Авер'янова, О. Андрійко, Ю. Битяка, О. Бандурки, І. Бородіна, І. Гриценка, Є. Додіна, Р. Калюжного, С. Ківалова, Т. Коломонець, В. Колпакова, М. Коваліва, О. Кузьменко, В. Курила, Є. Курінного, Р. Мельника, О. Остапенка, А. Селіванова, М. Тищенко, С. Файнгерша, Я. Шевченко, Ю. Шемчушенка та інших.

Реформування національної правоохоронної системи передбачає аналіз стану державно-службових відносин курсантів Національної поліції з метою забезпечення ефективності правового регулювання підготовки кадрів для підрозділів поліції.

Метою статті є дослідження діяльності курсантів закладів освіти МВС України як суб'єктів державно-службових відносин.

1. Теоретичні засади визначення суб'єкта державно-службових відносин

У науковій літературі суб'єкт права розглядається як потенційний учасник правовідносин, тоді як суб'єкт правовідносин є прямим носієм суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених правовими нормами [1, с. 93–94]. Ці поняття пов'язані з важливою правовою категорією – правосуб'єктністю, що сприймається як правовий стан суб'єкта права, при якому з'являється можливість мати певні права й обов'язки. Законодавець зобов'язаний передбачити для кожного суб'єкта права всі необхідні умови та достатні підстави, за наявності яких суб'єкт стає здатним бути учасником конкретних правовідносин, наділеним відповідним правовим статусом. З огляду на таке розуміння суб'єкта права, суб'єктом державно-службових відносин є передбачений нормами законодавства у сфері державної служби суб'єкт, наділений статусом державного службовця та уповноважений від імені держави здійснювати виконавчі та розпорядчі функції органів влади.

Відповідно до Закону України «Про державну службу», державним службовцем визнається громадянин України, який відповідає вимогам до посади, яку обіймає, наділений державними повноваженнями для реалізації професійної службової діяльності [2]. Досліджуючи суть державно-службових відносин, учені підкреслюють, що вони безпосередньо пов'язані з виконавчо-розпорядчою діяльністю державних органів, що здійснюється державними службовцями, які відрізняються за статусом і посадовим положенням, отже, змістом повноважень. Посада і обсяг повноважень є визначальними для віднесення державного службовця до посадової особи або представника влади. Ці поняття розкриваються по-різному, виходячи з мети, яку має законодавець.

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає одне поняття через інше, фактично виділяючи дві категорії суб'єктів: посадова особа, наділена функціями представника влади, яка реалізує їх постійно, тимчасово, а також відповідно до особливої компетенції, тобто наділена розпорядчими повноваженнями щодо кола осіб, які не знаходяться у підпорядкуванні; особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції в органах державної влади.

Водночас виділяються категорії суб'єктів, які несуть адміністративну відповідальність як посадові особи. Лінгвістичне тлумачення поняття «посадова особа» в широкому сенсі охоплює будь-яких суб'єктів, які на підставі та в порядку, встановленому законом, реалізують розпорядчі повноваження. З-поміж них більшу частину становлять представники влади. Окремі функції представника влади можуть здійснювати суб'єкти, які не є посадовими особами за статусом, але реалізують окремі владні повноваження.

Заклади освіти МВС України, використовуючи сучасну навчально-матеріальну базу та практико-орієнтоване навчання, мають забезпечувати органи поліції кваліфікованими фахівцями, готовими безпосередньо після закінчення навчання виконувати службові завдання, покладені на поліцію [3, с. 42].

Поліцейські, які навчаються в закладах освіти МВС України, утворюють особливу категорію посадових осіб, пов'язаних із реалізацією обмежених владних повноважень. Курсанти, які досягли віку 18 років, залучаються органами поліції, наприклад, для посилення нарядів у період проведення урочистих і спортивних заходів. Виконання зазначених функцій зумовлює наявність у курсантів можливості у разі потреби застосовувати фізичну силу й інші заходи примусу. Владні повноваження

цих суб'єктів закріплені у Законі України «Про Національну поліцію» [4].

Доцільно розглядати поліцейського, який навчається у закладах освіти МВС, як суб'єкта державно-службових відносин, посадову особу, яка реалізує обмежені владні повноваження щодо захисту прав і свобод громадян. Це дає змогу визначити межі реалізації владних повноважень курсантів і можливості участі у державно-владних правовідносинах.

2. Особливості правового статусу курсантів закладів освіти МВС

Із метою з'ясування окремих особливостей статусу поліцейських, які навчаються у закладах освіти МВС, необхідно виділити підстави для його класифікації, що дозволить з урахуванням неоднорідності правового статусу встановити особливості його реалізації. Залежно від форми навчання поліцейських можна поділити на тих, хто вчиться очно; на тих, хто вчиться заочно.

Такий підхід дає змогу відобразити специфіку правового статусу слухачів заочної форми навчання, пов'язану з режимом проходження служби. Розпорядок дня закладу освіти зачіпає тільки режим навчання слухачів заочної форми, що виключає патерналістський підхід, характерний для отримання освіти за очною формою. Не вступаючи в суперечність з мілітаризованими та внутрішніми організаційними відносинами, зміст охоплює ідеї академічної свободи, що сприяє розвитку потенціалу освітнього процесу та творчої індивідуальності слухачів. Наприклад, не залучаються до виконання завдань з несення служби в добовому наряді в разі переведення на воєнний час, слухачі заочної форми навчання направляються за місцем проходження служби, на них не можуть бути покладені додаткові обов'язки, пов'язані з введенням особливих адміністративно-правових режимів, якщо лише ті не включені в діяльність поліції за місцем проходження служби. По-різному вирішуються організаційно-правові питання залучення до забезпечення охорони громадського порядку.

Реалізація прав слухачів у сфері освіти практично не деформується під впливом норм законодавства про проходження служби. Отримання відомчої освіти сприяє формуванню професійно значущих знань, умінь і навиків, забезпечує реалізацію права на подальше просування кар'єрними сходами, що відбивається на якості виконання поставлених завдань. У ході навчання вирішуються питання морального, інтелектуального, фізичного розвитку, отримання кваліфікованих знань, формування професійних умінь і навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків, та виховання

курсантів; формування емоційної та вольової стійкості, психологічної готовності [5, с. 78].

Доцільно використовувати класифікацію суб'єктів залежно від характеру виконуваних функцій і повноважень, яка може бути наповнена новим змістом, дозволяючи співвіднести широкий спектр професій у діяльності поліції з реалізованою спеціалізацією. На цій підставі можна виокремити такі категорії курсантів: поліцейський карного розшуку; поліцейський органів дізнання, слідства; поліцейський служби дільничних офіцерів поліції, поліцейський офіцер громади; поліцейський патрульної служби.

Ця класифікація має значення для вибору вузької спеціалізації, пов'язаної з отриманням вищої освіти, зумовлює формування освітнього процесу, дозволяючи скорегувати потреби органів поліції у фахівців з вузьким профілем, які проявляють повноваження і основне соціальне призначення у різних підрозділах поліції. Особливе значення це має при підвищенні кваліфікації поліцейськими з метою вдосконалення та поглиблення знань, умінь і навичок за спеціалізацією.

Ефективність виконання покладених на курсантів функцій поліцейського залежить від особливостей побудови внутрішніх організаційних правовідносин, що виникають між ними та закладом освіти. Однією зі складових є залучення курсантів до керівництва відділенням, взводом.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», курсанти, які характеризуються з позитивного боку, володіють організаційними здібностями за поданням начальника курсу згідно зі штатним розкладом можуть бути переведені на посади командира відділення та заступника командира взводу на курсах, де навчаються, що сприяє розширенню повноважень. Відбувається трансформація статусу курсанта, пов'язана з наділенням специфічними функціями, які властиві лише суб'єктам управління, що зумовлює виникнення субординаційних відносин.

Відповідно до посадової інструкції, основним завданням є контроль за виконанням підлеглим особовим складом розпорядку дня, дотриманням чистоти та внутрішнього порядку у підрозділі, призначення командирів відділень, курсантів у наряди на службу.

3. Курсанти як молодші командири в освітніх закладах МВС

Залежно від положення курсанта в освітньому колективі можна виділити: курсантів; командирів відділення; курсантів, що заміщають посади заступника командира взводу. Управ-

ління колективом навчальної групи (взводом) було запозичене з практики військових формувань без достатніх правових підстав. Особливий статус командира взводу формується локальним правовим актом, який, на відміну від норм Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, обов'язки даних суб'єктів управління не визначає [6]. Вирішення питання повинно бути пов'язане з особливостями навчання в закладах освіти МВС.

Це зумовлено тим, що комплектування особового складу здійснюється набором вчорашніх школярів, на яких не можемо через низку причин вибірково покладати управлінські функції. Реалізація професійних обов'язків молодших командирів вимагає спеціальних компетенцій і навичок, зобов'язує до оперативного прийняття рішення у різних ситуаціях, що передбачає певну ступінь професійної зрілості та психологічної готовності до реалізації контрольно-розпорядчих і виховних функцій, наявність комунікативних і організаторських навичок командира у взаємодії з іншими членами групи.

Система субординаційних відносин викликає типові реакції непокори курсантів вимогам командира-однолітка, спричиняючи конфліктні ситуації. Розбіжність офіційного статусу командира та неофіційного статусу лідера породжує у молодших командирів відчуття невпевненості у діях, що призводить до пасивності у реагуванні на протиправні вияви у колективі. Трапляється і перевищення повноважень, що ґрунтуються на закономірностях міжособистісного спілкування між командиром і найближчим оточенням.

Командирів як суб'єктів управління слід спеціально навчати реалізації подібних функцій. Система підготовки повинна бути орієнтована на особливості віку, рівень розвитку і формування відповідних якостей майбутнього командира, включати теоретичну та практичну складову. Підготовку доцільно здійснювати стосовно кількох кандидатів, які відповідають психологічним характеристикам. Психологічний відбір на посади молодших командирів має починатися на етапі професійного психологічного відбору кандидатів на навчання. Основне призначення початкового періоду полягає у вивченні організаторських здібностей і комунікативних навичок, лідерського потенціалу, розвитку особистих і ділових якостей, необхідних для успішного керівництва колективом.

Важливу роль відіграє вивчення індивідуально-психологічних особливостей кандидата до готовності реалізації управлінської діяльності.

Подальша підготовка майбутніх командирів пов'язана з орієнтацією на поповнення

та розширення теоретичних знань, які в поєднанні з інтелектуальними, мотиваційними й особистісними характеристиками свідчать про готовність до реалізації управлінських функцій і проведення виховних заходів.

Для вироблення ефективної моделі впливу на підлеглих недостатньо володіти теоретичними знаннями у галузі управління, важливо вміти застосовувати їх в управлінській практиці. Накопичення досвіду в управлінні навчальним колективом необхідно починати з першого курсу навчання за допомогою залучення курсантів в управління особовим складом під час реалізації обов'язків добового наряду.

До інших складових накопичення практичного досвіду необхідно віднести покладені на старосту академічної групи суспільно-управлінські функції, пов'язані з організацією навчального процесу й іншими сферами суспільного життя курсантів. У цьому разі статус курсанта органічно поєднується зі статусом особи, яка здійснює контрольні функції за процесом навчання членів навчальної групи з урахуванням відсутності потенційних вертикальних зв'язків.

Доцільно регламентувати процес призначення найбільш підготовлених курсантів на вищу посаду тільки після закінчення другого курсу, для того щоб: мали практичний досвід реалізації управлінських функцій; мали набір особистісних і психологічних характеристик для ефективного управління навчальною групою; отримали знання та вміння, що дозволяють встановити прямий зв'язок з рівнем підготовленості курсанта до управлінської діяльності.

Наділення курсантів функціями управління має здійснюватися на підставі визначених критеріїв, що сприятиме формуванню готовності до обґрунтованого, раціонального управління навчальним колективом і позитивної взаємодії з підлеглими. Як показує практика, значний обсяг функцій, покладених на молодших командирів, характерний для середнього складу. Контроль за зовнішнім виглядом особового складу, станом обмундирування, дотриманням правил носіння форми одягу входить у функціональну компетенцію начальника факультету, начальника курсу, його заступника, старшини курсу.

Відповідно до вимог локальних правових актів, що встановлюють права й обов'язки молодших командирів, на заступника командира взводу покладено обов'язок забезпечення справного і охайного утримання постільних речей, форменого обмундирування підлеглих.

Управлінська діяльність молодших командирів залишилася поза правовим регулюван-

ням. Водночас запозичення норм військового права, що міститься у Статутах Збройних Сил, є можливим щодо специфіки навчання.

З огляду на це у відомчому нормативно-правовому акті доцільно залишити існуючий стан про призначення курсантів на посади, доповнивши вказівкою на те, що призначення на посаду молодшого командира здійснюється за результатами психологічного відбору кандидатів, їх підготовки до реалізації управлінських функцій, але не раніше, ніж після закінчення другого курсу. Що стосується реалізації та механізму психологічного відбору, системи підготовки та відповідних нормативно-правових положень, що встановлюють правовий статус молодших командирів, то ці аспекти повинні бути врегульовані централізовано відомчими нормативними актами.

Одним із напрямів удосконалення правового забезпечення проходження служби курсантів повинна стати розробка та прийняття Статуту внутрішньої служби закладу освіти МВС України, в якому необхідно передбачити: мету залучення курсантів в управлінську діяльність закладу освіти, пов'язану з формуванням професійних навичок і лідерських якостей майбутніх керівників; обов'язковий процес навчання; чітку систему повноважень молодших командирів з урахуванням рівня кожної посадової особи. Компетенція заступника командира взводу повинна бути ширше, ніж командира відділення.

Класифікація поліцейських, які навчаються в закладах освіти МВС України, може бути проведена за ознакою належності до конкретної служби, а також за наявністю спеціального звання. Однак у межах освітнього процесу різниця між останніми простежується тільки на рівні грошового утримання, що не дає змоги виявити сутнісні характеристики суб'єктів при використанні.

Залежно від рівня освоюваної освітньої програми в закладах освіти МВС можна поділити на: курсантів, які освоюють освітні програми середньої професійної та вищої освіти; ад'юнктів, які проходять службу в поліції, в ад'юнктурі за програмою підготовки науково-педагогічних кадрів; слухачів, які освоюють додаткові професійні програми.

4. Особливості реалізації правового статусу курсанта МВС

Характеризуючи курсантів у системі державно-службових відносин, необхідно розглянути особливості проходження служби в поліції курсантами, зважаючи на наявність різноманітних зв'язків між спеціальними статусами відповідних суб'єктів і особливостями реалізації.

Законодавство до курсантів відносить військовослужбовців, які не мають військових звань офіцерів, поліцейських, з числа молодшого складу, які в установленому порядку зараховані у заклад освіти на очну форму навчання для освоєння освітніх програм середньої та вищої професійної освіти.

Легальне визначення «курсант» не визначає належність до державної служби в поліції та реалізації функцій захисту прав і свобод громадян від протиправних посягань, що надає вплив на складові правового статусу. Особливість цієї категорії курсантів виражена через додаткове встановлення законодавця можливості допуску до державної служби, раніше встановленого для всіх державних службовців загального віку після досягнення 18 років. Указана можливість зарахування в заклади освіти МВС неповнолітніх осіб породжує низку суперечностей принципам державної служби в Україні, викликає проблеми реалізації правового статусу зазначених суб'єктів.

По-перше, виникає питання про надання статусу посадових осіб відповідно до службового законодавства. Це пов'язано з тим, що реалізація функцій та завдань, покладених на поліцію, безпосередньо взаємопов'язана з наділенням поліцейського реальними владними повноваженнями, нехай в урізаному обсязі, що дозволяє розглядати як посадову особу, представника влади.

У цьому разі законодавець, допускаючи проходження неповнолітніми, які навчаються в закладах освіти МВС, служби за контрактом, змінює встановлені пороги дієздатності. Курсант набуває необмеженої дієздатності щодо повноважень, які пов'язані з діяльністю органів влади з забезпечення безпеки. Курсант, який не досяг віку 18 років, до настання повноліття може розраховувати на самостійне проходження служби в поліції.

Фактично статус неповнолітнього курсанта обмежений під час укладення контракту, який здійснюється з письмової згоди законного представника, не дозволяючи кандидату приймати самостійне рішення про зарахування в заклад освіти МВС. Відповідно, курсант не здатний без волі батьків, опікунів, усиновителів або піклувальників подолати встановлений законодавцем кордон у прийомі на державну службу, але може формально бути посадовою особою.

Проблемою є можливість залучення неповнолітніх курсантів до відповідальності як посадових осіб, якщо врахувати її як елемент правового статусу посадової особи. Є питання про мінімальний вік притягнення до відповідальності посадових осіб за вчинення посадових правопорушень.

У зв'язку з цим в текстах законодавчих актів з деякими варіаціями містяться вікові обмеження для суб'єктів правовідносин, наділених владними повноваженнями. Наприклад, суддею може бути громадянин України, який досяг віку 30 років. Законодавець пішов шляхом збільшення віку посадових осіб з огляду на те, що представник влади має володіти необхідними професійно значущими якостями, життєвим досвідом для прийняття рішень.

Зазначені обставини вказують на те, що суб'єктом державно-службових відносин не може бути особа, яка не досягла повноліття.

Питання про вік є значущим, тому його розглядають учені, взявши за основу зазначені положення, висловлюють думку про те, що момент зарахування громадян, які не досягли віку 18 років, у заклади освіти, в яких передбачена державна служба, не повинен бути пов'язаний із наділенням особливим статусом державного службовця, контракт про проходження державної служби повинні укладати при досягненні відповідного віку. Таке вирішення питання може бути доцільне для військових закладів освіти, в яких особи зараховані на очну форму навчання, вже мають статус військовослужбовця, що проходить військову службу за призовом.

Однак для закладів освіти МВС ця пропозиція є неприйнятною, оскільки курсант фактично позбавляється статусу поліцейського, на нього не поширюється принцип єдиноначальності та підпорядкування керівнику, який здійснює організацію освітнього та виховного процесу, повсякденної життєдіяльності курсантів.

Курсант з моменту зарахування має приймати присягу. Йому має бути присвоєно перше спеціальне звання незалежно від того, досяг він 18 років чи ні, оскільки він виконує накази та доручення начальників, заступає в наряди.

Неповнолітній курсант не має обмежень щодо реалізації повноважень поліцейського, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», позаяк це положення не має законодавчого відображення. Є протилежний погляд, згідно з яким пропонується підвищити мінімальний вік для вступу на державну службу в поліції до 20 років, що ймовірно пов'язується з проходженням дворічної строкової служби у Збройних Силах України.

Ця концепція обмежуватиме гарантії щодо реалізації конституційного права на освіту кандидатів, які досягли повноліття, стосовно навчання в закладах освіти МВС, що не забезпечить доступ колишніх школярів до навчання у закладах освіти МВС України, а відтак не відповідатиме принципу доступності професійної освіти, закріпленого у Законі України «Про освіту» [7].

Наразі реального способу вирішення цієї проблеми не визначено, оскільки ці пропозиції не розв'язують проблеми реалізації повноважень курсантів як посадових осіб поліції. Є необхідність у подальшому науковому обговоренні питань, пов'язаних із проходженням державної служби в поліції курсантів, які не досягли повноліття.

Відправною точкою для оптимальної побудови набору вимог до державних службовців поліції може бути практика Європейського Союзу з відбору кандидатів на службу в поліцію. В основі лежать вищі вікові параметри, що застосовуються до кандидата на службу [8, с. 120]. Застосування соціального критерію орієнтує на встановлення особистісних і психологічних характеристик кандидата, необхідних для ефективної службової діяльності. Ці якісні показники мають лягти в основу базових параметрів кандидата на етапі формування професіоналізму поліцейських у процесі навчання в закладах освіти МВС.

Для усунення наявних суперечностей між законодавством у сфері освіти та Законом України «Про Національну поліцію» треба передбачити зарахування в заклад освіти МВС України тільки осіб, які досягли повноліття, з урахуванням потенційно придбаних повноважень за посадою курсанта. Це дасть змогу закріпити єдині вимоги до кандидатів для проходження державної служби в поліції та відсіяти претендентів, які їм не відповідають.

Висновки

Доцільно розглядати курсантів, що навчаються у закладах освіти МВС України, як суб'єктів державно-службових відносин, як посадових осіб, які реалізують обмежені владні повноваження у сфері захисту прав і свобод громадян. Це дає змогу визначити межі реалізації владних повноважень курсантів і можливості участі у державно-владних правовідносинах.

Виявлення спільних рис і специфічних особливостей курсантів, які навчаються в закладах освіти МВС України, як суб'єктів дер-

жавно-службових відносин дає змогу провести класифікацію залежно від: форми навчання, характеру виконуваних функцій і наданих повноважень; положення в освітньому колективі; рівня освоєної освітньої програми. Отримання курсантом відомчої освіти сприяє формуванню професійно значущих знань, умінь і навичок, що може відобразитися на якості виконання поставлених завдань, дасть можливість реалізувати право, передбачене в Законі України «Про Національну поліцію», на подальше просування кар'єрними сходами.

Формування освітнього процесу з урахуванням специфіки діяльності поліцейських дозволяє скорегувати потреби поліції у фахівцях з вузьким профілем, які визначають повноваження та соціальне призначення у різних підрозділах поліції. Реалізація механізму психологічного відбору, система підготовки та відповідні нормативно-правові положення, що встановлюють правовий статус молодших командирів, інші аспекти мають бути врегульовані Статутом організації внутрішньої служби закладу освіти МВС України.

Оптимізація проходження служби курсантом у закладі освіти МВС України пов'язана з гармонізацією елементів владного, службового і освітнього сегменту в структурі адміністративно-правового статусу, тому вікові вимоги до кандидата на навчання мають органічно поєднуватися з іншими параметрами кандидата на державну службу в поліції, можливістю цілеспрямованого й активного функціонування у процесі діяльності з забезпечення правопорядку.

Однак таке рішення може гармонійно поєднуватися тільки з умовою зарахування у заклад освіти МВС України виключно осіб, які досягли 18 років. В іншому разі правосуб'єктність неповнолітнього курсанта буде неможливо привести в єдність із правами й обов'язками поліцейського, що призведе до розмивання владної компетенції та зниження загальної ефективності діяльності.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. / О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов та ін. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.
2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
3. Ковалів М. В., Єсімов С. С. Правові основи освітньої діяльності в закладах зі специфічними умовами навчання МВС України. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 1 (11). С. 39–45.
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/580-19>
5. Ковалів М. В., Єсімов С. С. Курсанти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України – суб'єкти державної служби в поліції. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип. 40. С. 73–80.

6. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/548-14>
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2015 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Гарбузюк К. Г. Досвід країн Європейського Союзу з відбору в поліцію (на прикладі Литовської Республіки). *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 3. Т. 1. С. 116–121.

References

1. Ostapenko, O. I., Kovaliv, M. V., Yesimov S. S., et. al. (2021). *Administrativne pravo Ukrainy (zahalna chastyna)* [Administrative law of Ukraine (general part)]. Lviv : SPOLOM [in Ukr.].
2. Pro derzhavnu sluzhbu : Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 r. № 889-VIII [On public service: Law of Ukraine No. 889-VIII of December 10, 2015]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukr.].
3. Kovaliv, M. V. & Yesimov, S. S. (2021). *Pravovi osnovy osvithoi diialnosti v zakladakh zi spetsyfichnymy umovamy navchannia MVS Ukrainy* [Legal basis of educational activities in the institutions with specific conditions of study under the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Sotsialno-pravovi studii (Socio-legal studios)*, 1 (11), 39–45 [in Ukr.].
4. Pro Natsionalnu politzii: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 № 580-VIII [On the National Police: Law of Ukraine No. 580-VIII of July 02, 2015]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/580-19> [in Ukr.].
5. Kovaliv, M. V. & Yesimov, S. S. (2020). *Kursanty zakladiv vyshchoi osvity zi spetsyfichnymy umovamy navchannia MVS Ukrainy – subiekty derzhavnoi sluzhby v politzii* [Cadets of higher education institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine – subjects of public service in the police]. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu (Issues of Crime Prevention)*, 40, 73–80 [in Ukr.].
6. Pro Statut vnutrishnoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 r. № 548-XIV [On the Statute of the Internal Service of the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine No. 548-XIV of March 24, 1999]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/548-14> [in Ukr.].
7. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2015 r. № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine No. 2145-VIII of September 05, 2015]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukr.].
8. Harbuziuk, K. H. (2019). *Dosvid krain yevropeiskoho soiuzu z vidboru v politzii (na prykladi lytovskoi respubliky)* [The experience of the European Union in the selection of the police (the example of the Republic of Lithuania)]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava (Scientific Bulletin of Public and Private Law)*, 3, 1, 16–121 [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 22.10.2021
прийнята до друку 23.11.2021
The article: is received 22.10.2021
is accepted 23.11.2021*